

Гордана С. ПОКРАЈАЦ*
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 18. 9. 2023.
Прихваћен: 29. 2. 2024.

КРИТИКА ВЕНЕЦИЈЕ У САТИРИЧКОЈ ПОЕЗИЈИ МАВРА ВЕТРАНОВИЋА

У оквиру конструктивне критике међусобне неслоге европских хришћанских земаља у XVI столећу, М. Ветрановић у својој сатиричкој поезији нарочито анализира поступање Венеције према Дубровнику. Излагањем сопственог виђења оновремених историјских кретања, аутор посебно узима у обзир велику опасност коју је за Дубровчане представљала перфидна млетачка политика. Ветрановићева сатира је стога експлицитно усмерена ка разобличавању порока „рибара од Блата“, преко „сибилинског“ пророчанства *Орлаче риђанке*; у циљу истицања млетачке декаденције моралних вредности, аутор сатиром обухвата и њихове поданике и савезнике – Пераштане и Которане. Антиципирајући последице поступака дубровачких суседа приклоњених политици Венеције, Мавро Ветрановић им је насупрот поставио мудрост дубровачке дипломатије. У раду ћемо настојати указати на његове тежње да као темељан познавалац европских политичких прилика, преко сатире усмерене против непријатељских претензија Венеције допринесе консолидовању домовине и прослави њене врлине, којима се доказала достојним противником спремним да слободно и достојанствено стане пред спољашњег непријатеља.

Кључне речи: Мавро Ветрановић, ренесанса, политичка сатира, Дубровник, Венеција, Котор, Пераст.

Мавро Ветрановић, један од најзначајнијих стваралаца ренесансног Дубровника како по обиму и жанровској разноврсности књижевног опуса, тако и по уделу у оновременом животу и хуманистичком доприносу развијању најпозитивнијих тековина хришћанске ренесансе, пропратио је све новине присутне у књижевним сферама; одржавајући континуитет у преплитању хришћанског наслеђа и античке традиције настојао је да будно сагледа актуелне друштвене токове, о чему сведоче реалистички засноване сатиричне песме које одражавају дух Дубровника и пружају темељну критику времена у коме је живео. У оквиру литерарног опуса (несачуваног у целости) нарочито се издваја Ветрановићева политичка сатира, која покреће велике теме

* tadzio.gordana@gmail.com

везане за – неслогу европских хришћанских држава, држање Турске према поробљеним хришћанима и посебно, непријатељско понашање Венеције према Дубровачкој Републици уз знатан удео немилых дубровачких суседа Которана и Пераштана. Подстакнут личним виђењем оновремене историје, Мавро Ветрановић се најискреније залагао за хришћанску идеју.

Покрећући тему о разједињености хришћанских народа која је ишла на руку турским освајачким плановима, отворено је критиковао издајство хришћана, при чему је нарочито жестоко своје сатиричке¹ и патриотске стихове уперо ка непријатељима Дубровника, у првом реду ка Млетачкој Републици.

Жуистра и објективна критика непријатељског држања Венеције – у песми „Орлача риђанка речено у Блату рибаром”² – старог ривала на мору са којим се Дубровник сукобио још од средњег века, имала је за циљ исказивање супериорности³ над млетачким лицемерјем, таштином и кукавичлуком. С обзиром на ауторову патриотску усмереност, жестоке критике нису били поштеђени ни они који су непосредно угрожавали његову домовину и неретко су деловали у садејству са Венецијом као њени поданици и савезници попут Котора, о чему сведочи песма „Орлача риђанка Котору говори проностик”⁴ (Колендић 1905: 199–203), или су као лупежи из Пераста непрестано пленили дубровачко подручје, што је исказано у стиховима песме „Орлача риђанка Перашту говори”⁵. У науци је установљено да је у сатиричној лирици Мавро Ветрановић имао узоре у поезији појединих италијанских песника (Стојковић 1916), попут Антонија Винчигвере, који су се поклапали у поимању вере, правде, моралних начела, а на сличан начин су се уз јетку сатиру освртали на своје суграђане и њихове поступке. Међутим, иако нема сумње да је Ветрановић познавао италијанске песнике, он је имао увид и у оновремене проблеме, па своје теме не обрађује само зато што сличне налази у италијанској поезији, него зато што осећа исте бриге; ова поезија је „израз његове побуне против тадашњих прилика, израз његовог гађења над ратним страхотама, израз његове тежње за мирним, тихим, људским животом” (Швелец 1960: 389).

¹ Иако се Ветрановићеви сатирични стихови по тематици могу поделити на друштвену и политичку сатиру, граница између њих се „не може увек прецизно поставити, пошто су обе те врсте у основи инспирисане његовим религиозно-моралистичким погледом на свет” (Павловић 1971: 120).

² *Pjesme Mavra Vetranića Čavčića*, SPH, knj. 3, dio I, skupili V. Jagić, I. A. Kaznačić, JAZU, Zagreb, 1871, 212–220.

³ Ветрановић већ у наслову песме Млечане назива рибарима „од Блата”, те је од почетка до последњих стихова – где их позива да се повинују Дубровнику – све било изречено у виду супериорног омаловажавања; као „чист сатирик” нарочито наступа када бива „дирнут у живац свог родољубља” (Комбол 1944: 9).

⁴ P. Kolendić, *Tri doslije nepoznate pjesme dum Mavra Vetranića*, Prilog dubrovačkoj književnosti XVI vijeka, *Srd*, IV, 5–6, 1905, 199–203.

⁵ *Pjesme Mavra Vetranića Čavčića*, 220–224.

Поменуте песме су изложене у виду пророчанстава⁶ која је изговарала тзв. „орлача Риђанка”, влашка⁷ „сибила”, народна, локална пророчица. Ветрановићев термин *орлача* – особа која орла, виче (арла), пандан је античким пророчицама које су у пророчиштима (lat. *oraculum*⁸) примале поруке од богова и саопштавале их људима. С обзиром на чињеницу да је Ветрановић богато користио антику у својим делима, а његова лирика сведочи о песниковом добром познавању грчке и римске књижевности⁹, сматрамо да између његове „влашке” пророчице и хеленске Питије постоје посредне везе. Аполонова свештеница је такође била сељанка – у овом случају делфска (по ступању на дужност преселила се у светилиште у Делфима и посветила доследном извршавању култних обавеза) – која би запавши у екстазу почела прорицати. Ветрановићева *Орлача* је – сада у христијанизованом окружењу – такође у својеврсном стању заноса, зазивајући небеско „блаженство” (са визијом „тројства блаженог”), док је порука грлице као оличења душевне чистоте о Божјој одлуци да објави „трудан глас” пандан објави хришћанског Бога. Седећи под бором, у рустикалном амбијенту и временском оквиру освета дана („праска се зора”¹⁰), Ветрановићева сибила кореспондира са божанским обзнамама аналогним појави блиставог Аполона „с вјеначцем на глави”, заштитника вегетације¹¹, који разгони хладноћу доносећи благодет пролећа. Стање духа у коме се налазила античка пророчица Питија, било је према Плутарху¹² праћено променом гласовне интонације и са тако измењеним гласом, снажнијим него што је људски Питија нариче пророчанства. Њене речи изговорене у трансу, у надахнутом стању, биле би испрекидане крицима што се у одређеној мери поклапа са Ветрановићевом концепцијом

⁶ У италијанској књижевности, коју је Ветрановић темељно познавао, још се у XIV столећу јављају песме у виду профетских сатира – осмишљене као политичка пророчанства са алузијама на конкретне историјске и политичке прилике, при чему онај који казује пророчанство истиче да тумачи Божију вољу (Ћан 1938-39: 262).

⁷ Влахиња тј. сељанка, „јер су Дубровчани од XV вијека називали припаднике старог племена у Црној Гори и Херцеговини Власима” (*Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 1953: 946). – Ђурђица Петровић истиче да се први помен Риђана јавља још 1335. године према извору из записа Дубровачког архива из прве половине XIV столећа. „Функција кнеза код средњовековних Риђана сведочи да су они имали значајно место у друштвеним и политичким збивањима” (Петровић 1999: 241).

⁸ *Оракулски* тј. тајанствено, загонетно, мрачно, двосмислено (Вујаклија 1980: 638) поклапа се са херметичним, „тамним значењем” изрека које пророци објављују у својим визијама приликом прорицања.

⁹ „Елизијум с вјечним прољећем, без метеоролошких промјена, земаљски рај, златно доба, пролазност – тако честа опћа мјеста у класичној књижевности – заступљени су у великој мјери у Ветрановићевим пјесничким саставима” (Швелец 1958–1959: 179).

¹⁰ Лето је родила Аполона на пустој Ортигији и тог јутра је цело острво процветало и замирисало; временски оквир јутра који назначавашу и Ветрановићеве стихови, у спрези је са праскозорјем и гласањем петла, митског сведока при рођењу овога божанства током Сунчевог изласка.

¹¹ Везе Аполона са вегетацијом (ловором, палмом, маслинама и сл.) и његовог деловања у својству заштитника усева, довело је до асимиловања старијих божанстава вегетације; присвојио је празник Карнеје (отуда његово име Аполон Карнеос), а потиснувши прегрчко божанство вегетације распрострањено у дорским областима, Хијацинта, присвојио је његов празник Хијацинтије.

¹² Plutarch, *Quaestiones Convivales* I, 5, 2, p. 623b, prev. William Watson Goodwin, Cambridge, 1878.

о „сибили”, *орлачи*, која се оглашава крицима у повишеном тону „орлањем”, односно виком својственом надахнутим женским пророцима подстакнутим Божјим гласом.

Дубровачки песник већ у наслову три песме посвећене Венецији, Перасту и Котору – које представљају „својеврстан сатирични триптих” (Петакочић 2014: 65) – указује на порекло своје пророчице; у питању је средњовековно црногорско племе Риђани (наследник племена Ризонита¹³), смештено између Рисна (Rhizinium) и Никшића¹⁴, које се у которским и дубровачким изворима помиње од почетка XV столећа. Ово племе је живело „у 15. столећу повише Рисна у Кривошијама” и данас је ишчезло (Жиречек 1952: 76); у *Историји Црне Горе* (Ћирковић, Богдановић, Кораћ и др. 1970: 35) се такође потврђује став да су Риђани Кривошије. Током историје постоје везе Риђана са Венецијом чијим се житељима (рибарима „од Блата”) критички врло оштро обраћа Ветрановићева *Орлача Риђанка*. Племена Риђани „познато по тврдокорности у обрани од Турака али немоћно да се само обрани, потражило је заједно с другим црногорским племенима заштиту склапањем уговора с Венецијом 1660. г, приклонивши се тако кришћанској страни у млетачко-турским ратовима на балканским просторима. Како Венеција није могла пружити црногорским племенима знатнију помоћ, а сами нису били у стању да се одупру турској сили, Млечани су их расељавали и црногорским живљем попуњавали популацијске празнине на освојеним просторима у другој половини 17. столећа” (Бјелановић 2008: 85).

Познајући темељно спољнополитичка кретања,¹⁵ Мавро Ветрановић као искрен патриота, у својим сатиричким стиховима одражава интересе дубровачке владе која је била усредсређена на очување слободе по сваку цену; чинила је то без директног супротстављања надмоћнима, прорачунато избе-

¹³ Ризон (Rhizon), Ризонтас, је античко име Рисна, потекло од индоиранског израза за обалу, „риз” (Пешикан 1980: 74).

¹⁴ Риђани су крајем XVI столећа (што се поклапа са временом када ствара М. Ветрановић) склопили савез са племеном *Никшића*, да би се у XVII столећу у великим борбама против Турака почели расељавати (за време Морејског рата); траг овог племена сачуван је у топониму Риђани (Никшић). С обзиром на назив *Риђани* везаног за Никшић и назива *Риђане* потеклог из Книна (појавио се у „Покрчју тек у смирају млетачко-турских размирица на овом простору”) (Бјелановић 2008: 76), у облицима номинатива множине видљива је колебљивост; могуће је у изразу лексичке морфеме назрети мотив за настанак „топономастичких знакова у тренутку топонимизације” (Бјелановић 2008: 78), на пример, топоним коме се у основи налази придев *рић* (>*Риђане*). Према творбеној анализи, лексичком морфемом се може сматрати именица којом се идентификује особа са својством означеним придевом, дакле, антропоним; „такве изведенице означавају однос припадности скупине људи с именом или надимком из основе знака, као што се види из назива црногорских племена... а *Риђани* су само једно од њих” (Бјелановић 2008: 79).

¹⁵ У првој половини XVI столећа Шпанија је водећа сила у хришћанском делу средоземља и турски ривал, али су Дубровчани извојевали да им и Шпанија (по угледу на Турску) пружи трговачке повластице и при томе политичку заштиту у првом реду против Венеције; ово је изазвало љубомору Венеције којој је турски султан ускраћивао све оне бенефиције које су Дубровчани имали и које су помогле њихово богаћење и у мирнодопским и у ратним приликама; стога су „млетачке мере постајале све безобзирније, па су прелазиле и у општу истрагу свега дубровачког” (Самарџић 1983: 12). Ипак, Дубровник је све своје мудре дипломатске методе стављао у функцију очувања сопствене независности и слободе у комплексним односима у медитеранском ареалу; ове методе су се одликовале умешношћу да се темељно сагледају и у правом моменту искористе повољне прилике драгоцене за напредак Дубровачке Републике.

гавајући да се без икаквог оправданог разлога за неког жртвује (Тадић 1932: 79). Дубровник је све сфере своје мудре дипломатије усмеравао ка очувању слободе и независности унутар комплексних односа у медитеранском свету ауторовог времена. Дипломатска вештина нарочито се огледала у способности да се у датом тренутку искористи свака драгоценост прилика за очување државе, посебно ако су претили Млечани који су за Дубровчане одувек представљали велику опасност; због тога је песникова сатира била и управљена против њих. „Ривали на мору, иако нису ратовали, Дубровчани и Млечани су непрестано били у размирицама. С порастом турског утицаја, оне су бивале све веће, а нарочито су биле угрожене дубровачка пловидба и трговина. Ветрановић је испевао низ сатиричних стихова у којима је критиковао, ружио и омаловажавао Млечане као војнике, као поморце, као људе. Ти су стихови уплетени у разне песме, али је највећи број био сконцентрисан у тобожњим пророчанствима „влашке сибиле”, у песми „Орлача риђанка речено у Блату рибаром” (Бојовић 1994: 34).

У циљу исказивања својих визија, а потом и порука притворним „Блаћанима” потеклим из плитких морских лагуна прожетих мочварним земљиштем, орлача Риђанка зазива Пантократора читавог универзума од кога је и сама потекла („и мене с’ створио”¹⁶), нека јој „просвитли” свест како би у надахнућу изрекла оно што је с болом „под смрјеком” видела. Орлачино „виђење” је заправо ауторова реална и критичка представа Венеције и њених притворних житеља којима се сада навешћују „јадови приљутити”, јер „вишњи хоће суд а рок се приближе,/ да вас та толик труд зламено педепше” (Ветрановић 1871: 215). С обзиром на то да им је најтежи грех жеља да овладају Дубровником, сибиле износи разлоге Божје намере да казни „господарицу мора” која је похлепно под своју власт ставила читав Јадран. Истина је да је море дато свима да по њему плове „у миру и у гоју”, међутим, песник преко сибиле спочитава Млечанима лажни алтруизам и лицемерно претварање како тобоже бране море од лупежа и неверника – што „гола је лаж и смеиху достојна”; нису ови охоли, „химбени” и порочни „Блаћани” храбри браниоци, него су као „опузле кокоши на дажду опране!” Њихова је сила, истиче пророчица гневно, „за ништа,/ јак један наручај од сламе стрништа”, па исмевајући тобожњу млетачку храброст открива – „не умиете носити кошуље кржаве,/ ни храбрен бој бити, ни јездит коњице,/ ни копља ломити у пољу од војнице” (Ветрановић 1871: 216); како су неспособни за витештво, једино им преостаје да се баве женским пословима. У том смислу се у овој сатиричној песми налазе и одједи усмене поезије, која је проткана епском стилизацијом. „Блаћанима (Млечанима) ће рећи да су страшиви те да нису за бој, што ће надопунити и ријечима којима то епска поезија чини...*оружје ние за вас нег женско вретено* (132). Док „змај с истока” пријети сценом такођер типичном за епску пјесму при истицању војне моћи: ...скоро ћу простриети

¹⁶ Представљајући се како није вила него „влашка сибиле”, напомиње да је „дјевство сачувала” и додаје – „ниесам канила нигдар се удати”, што је појединост својствена посвећеницама у божанска знамења још од античких времена (пандан оваквом животу водиле су и римске Весталке посвећене беспрекорном спровођењу својих сакралних дужности).

по Блату шаторе,/ да моји шатори биеле се по Блату,/ како снег на гори и куфи у јату (172–174), што се Блаћанима у таквој ситуацији пристоји, исказат ће мало послје неколицином стихова обојених народном ругалицом” (Кекез 1978: 581).

Оваквој слици Венеције потпуно је супротна објективна представа надалеко поштованих и часних Дубровчана, јединствених у хришћанској вери – „слави се свиех страна/ и вјером једином од свиех грађана” – чије блиставо оружје у одбрани слободе ствара утисак да је сам плахи бог Марс „у оружју дотекао бранити Дубровник!” У резонувању темељно образованог бенедиктинског опата М. Ветрановића имплицитно се очитује утицај „Регуле” Св. Бенедикта из Нурсије, меродавне за монашки живот, која у једну целину обједињује римски смисао за организацију и активну хришћанску побожност; у складу са таквим поставкама, песник будно мотри збивања у свету око себе спајајући учешће у јавном животу своје домовине са дубоком и искреном побожношћу. Он у религиозном духу промишља и сентенциозно исказује став по коме грех (у овом случају млетачка охолост и порив за влашћу над морем), непобитно узрокује гнев Божији и заслужену казну од Бога („вјерујте орлачи,/ да вас гнив озноби у вашој полачи”); међутим, казна ће доћи и са мора, јер ће Турци попалити венецијанска острва, а орлача у својој визији предсказује султанову претњу да ће турска војска ускоро разапети шаторе „по Блату”. Ипак дубоко тронут као искрен хришћанин, песник не жели да Турци освоје Републику Св. Марка, јер би то била победа мухамеданаца над једном хришћанском државом; стога сибила поручује Венецији нека сломи своју охолост, скруши се пред Богом и уместо да задаје муке Дубровнику, нека се окрене одбрани Кипра и Цариграда од „погана”.

Критикујући експлицитно Венецију у својим сатиричким стиховима, јер је од ње Дубровнику претила највећа опасност, Ветрановић реално приказује перфидно опхођење њених поданика Пераштана, заслепљених „славом од рибара”. Попут Млечана и Пераштани показују страх од Турака јер хришћане виде као плен¹⁷, а пред Турцима „назад се узмичу” и „сви се како и гуске од страха предају” (Ветрановић 1871: 222). Негативна карактеризација Пераштана од стране песника који је велики противник Венеције, неодвојива је од њихове сервилности према самозваној господарици Јадрана¹⁸ и непријатељици „славног града” Дубровника, зарад чије наклоности плене и гусаре околне отоке. Лупешка нарав „махнитих” Пераштана вечити је антипод хришћанској врлини „честитих” Дубровчана; стога се Пераст исказује инфериорним наспрам племените надмоћи града под заштитом Светога Влаха („ер како је свием знати, / да товар не море уз коња трчати”) (Ветрановић

¹⁷ Пераштани услед зле ђуди и злобе, лишени божијих закона, као ускоци муче „божје редовнике”; историјски је заснована чињеница да су „неки Пераштани опљачкали били бенедиктински самостан на оточићу Мљетског језера” (Форетић 1980/81: 294).

¹⁸ Ветрановић у својој поезији „слика хипокризију Венеције, раскринкава њен тобожњи углед као господарице мора иза кога се крије кукавичко избегавање да понесе хришћански барјак против Турске. Истовремено, жучно нападајући освајачке амбиције Млетака на Медитерану песник алудира највише на политику према Дубровнику и стаје у одбрану своје отаџбине” (Петаквић 2011: 94).

1871: 223). Ускочки подухвати Пераштана које орлача Риђанка апострофира изразима „проклети” и „Божји невјерници” јер „злосрдо заходе у туђе државе”, историјски су засновани¹⁹. Додворавајући се Венецији којој су пандан по обести и кукавичлуку („гди је крстјанство, на плиен се утјечу/ гдје ли је поганство, назад се умичу”) (Ветрановић 1871: 222), Пераштани су гори „нег Мори и Турци”²⁰, док је Дубровник напротив, „од свих градова *с алтра спонда* најмање прожет утјецајем Венеције јер је, осим једног кратког раздобља, увијек био неовисан” (Бродел 1997: 138).

За разлику од врло оштре инвективе упућене Венецији и Перасту, према Котору је песников тон умеренији у позиву да се одупре притисцима Венеције и не изазива Турску, јер му у најкритичнијем тренутку Венеција неће пружити помоћ. Имајући у виду неспособност да реално сагледају сопствену позицију, песник преко речи сибиле с ублаженим прекором и са дозом сатире саветује Которане нека се окрену Богу и своме заштитнику Св. Трипуну, не би ли их спасио од херцеговских Турака (нека светац копљем прободне „новскога дрокуна”), јер је жалова „помоћ” Млечана привид, „дим и магла” услед кукавичлука војника који беже пред Турцима као овце пред вуцима. Преко ламентозног *проностика* упућеног Котору, сâм песник објективно предвиђа каква казна може уследити због наивног ослањања на „господарицу Далмације” („толи се уфате у блацке јакости”), јер га ни Ловћенова гора неће сачувати од „источног лава” који ће га заклати и ноктима раскомадати²¹. Преко упозорења орлаче Котору и молитве Богу да га не снађе „до суђњег данка” оно зло које му је навестила, Ветрановић речито квалификује венецијанску склоност ка интригама и неутаживу жудњу за ратовањем, а Которани се сами себи ругају махнитим уздањем у њену помоћ – пуку опсену – јер ни сама себи у сопственој слабости помоћи не може. Чињеница је да није уздрмана само Млетачка Република него и читава Италија, на шта је у науци посебно указано преко Ветрановићевих порука разједињеној Италији коју апострофира као „Латинку госпоју” („*donna latina*”²²), опомињући је на опасности услед таштине и неутаживих освајачких порива.

¹⁹ Ускоци су подстицани од Млетака (са којима су склопили савез) нападали дубровачке бродове и обалу, под изговором да су Дубровчани тобожњи пријатељи Турака; Млечани су помагали све безобзирније ускоке, свесни да због њихових упадања у Турску преко дубровачке територије доводе Дубровчане у велику неприлику. Стога су им Дубровчани, знајући да Венецијанци уз помоћ својих поданика „роваре” против њих, окарактерисали нарав: „улазе као лисце и владају као лавови” (Форетић 1980: 194).

²⁰ Ветрановић под именом Мавара и Турака означава и гусаре који су пленили бродове по Медитерану и Јадрану, а од којих су штету трпели и дубровачки бродови; међутим, дубровачки морнари су „у највећем броју случајева успјешно пролазили кроз Сцилу и Харибду” (Равлић 1962: 477).

²¹ Незаштићени которски народ ће највише трпети у ратним пошастима, поручује песник преко речи Риђанке пророчице, а „посебну димензију цијелом његову сатиричком комплексу дају његове искрене симпатије за обичне, мале људе који, ни од кога заштићени, бивају плијеном крвавих разрачунавања оних с којима они немају и не желе имати ништа заједничко” (Швелец 1984: 502).

²² Италију је Ветрановић конкретнио представио у „Пјесанци Латином”; том приликом песник моли „Латинку госпоју” нека се смиљује и пружи мир онима који су у рату: „*finchè, donna latina, ti risolva, / a dar pace a quei che son in guerra*” (Карлевалис 1942: 135).

Иако инспирисана политичким приликама, Ветрановићева сатира покреће универзалне теме и надилази границе историјског контекста, истичући „свевремену спознају да слободе може бити једино ако се по сваку цену воља за слободом продене кроз ударе и маине повесних непогода – и у томе ставу садржана је снага филозофског и животног искуства Ветрановића као дубровачког патриоте” (Петакловић 2014: 71). Пишући о „Блаћанима у глибињих од кала” М. Ветрановић богато алузивно циља на њихову духовну нечистоћу и перфидност, разоткривајући у подтексту својих сатиричних стихова све лицемерје охолника који дичећи се заштитом Св. Марка, заправо под велом лажних хришћанских кодекса наносе столећима јад својим суседима; „охоли Блаћани” занети у обести не поимају, поручује песник, силу праведне снаге Св. Влаха, парца дубровачког, који држи „обје стран бридак мач с небеса згар” и чија оштрица кажњава свакога ко његовом граду зло жуди. Због тога Мавро Ветрановић, истински хришћанин понет патриотским поривом и вером у надмоћ Дубровачке Републике, услед вишевековне слободе коју чувају њени храбри браниоци „јак вуци и лави и змаји огњени”, открива у пророчанствима сибиле Рићанке дубок одијум према инфериорном непријатељу, „рибару хибеном” који истрајава „под крилом од лава” несвестан да му се – док с мачем „лава крилата” при себи храни „у круни од злата” – по Вишњој милости спрема „од згара што рече орлача у дубрави”.

ЛИТЕРАТУРА

- Бјелановић 2008: Џ. Бјелановић, *Toponimi etnonimskog podrijetla u Pokrčju*, Godišnjak Titius, god. 1, br. 1, 71–99.
- Бојовић 1994: З. Бојовић, *Мавро Ветрановић – Поезија и драме*, Београд: Просвета.
- Бродел 1997: F. Braudel, *Sredozemlje i sredozemni svijet u doba Filipa II*, I svezak, Zagreb: Antibarbarus.
- Ветрановић 1871: *Pjesme Mavra Vetranića Čavčića*, SPH, knj. 3, dio I, skupili V. Jagić, I. A. Kaznačić, JAZU, Zagreb.
- Вујаклија 1980: М. Вујаклија, *Leksikon stranih reči i izraza*, Београд: Просвета.
- Јиречек 1952: К. Јиречек, *Istorija Srba*, Београд: Научна књига.
- Карлевалис 1942: А. Gigliola Carlevalis, *Canzone all'Italia di Mario Vetrani*, L'Europa Orientale, XXII, Roma, 129–135.
- Кекез 1978: Ј. Кекез, *Stilovornost usmene književnosti u djelima Mavra Vetranića*, Forum, god. XVII, knj. XXV, br. 5–6, april-maj, 569–586.
- Колендић 1905: Р. Колендић, *Tri doslije nepoznate pjesme dum Mavra Vetranića*, Prilog dubrovačkoj književnosti XVI vijeka, *Srđ*, IV, 5–6, 199–203.
- Комбол 1944: М. Комбол, *Vetranovićeve satira protiv Mletčana*, Spremnost, III, 105, 9.
- Павловић 1971: Д. Павловић, *Старија југословенска књижевност*, Београд: Научна књига.

- Петакковић 2011: S. Petaković, *Predstava Venecije u pesništvu Mavra Vetranovića*, Venecija i slovenske književnosti, Zbornik radova, prir. Dejan Ajdačić i Persida Lazarević Di Đakomo, SlovoSlavia, Beograd, 85–95.
- Петакковић 2014: С. Петакковић, *Политичка сатира Мавра Ветрановића*, у: *Ликови традиције – студије и прилози из дубровачке књижевности*, Београд: Завод за уџбенике, 47–71.
- Петровић 1999: Ђ. Petrović, *Srednjovjekovni Vlasi na teritoriji današnje Crne Gore – primer Ridani*, Podgorica: Zbornik Srednjovjekovna istorija Crne Gore.
- Пешикан 1980: М. Пешикан, *Планинско залеђе Ризинијума: археолошке белешке из Грахова, Кривошија и Цуца*, Београд: Археолошки институт; Никшић: СИЗ културе и научних дјелатности.
- Равлић 1962: J. Ravlić, *More u jugoslavenskim književnostima s posebnim obzirom na stariju hrvatsku književnost*, Zagreb: Pomorski zbornik.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Zagreb, 1953.
- Самарџић 1983: R. Samardžić, *Veliki vek Dubrovnika*, Beograd: Prosveta.
- Стојковић 1916: М. Stojković, *Mavro Vetranović, savremeni satirični pjesnik*, *Nastavni vjesnik*, XXV, 3, 136–148; 4, 204–212.
- Тадић 1932: J. Тадић, *Шпанија и Дубровник у XVI в*, СКА, Друштвени и историски списи, ХСIII, Посебна издања, књ. 41, Београд.
- Форетић 1980: V. Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808*, I dio, Zagreb: Nakladni zavod МН.
- Форетић 1980/81: V. Foretić, *Politički pogledi Mavra Vetranovića*, *Filologija*, 10, 291–301.
- Ћан 1938-1939: V. Cian, *La satira*, Vol. I: *Dal Medio Evo al Pontano*; Vol. II: *Dal Ariosto al Chiabrera*, Milano: Dottor Francesco Vallardi.
- Ћирковић 1970: С. Ћирковић, Д. Богдановић, В. Кораћ, Ј. Максимовић, П. Мијовић, *Историја Црне Горе, од краја XII до краја XV вијека*, књ. II, том I, Титоград: Редакција за историју Црне Горе.
- Швелец 1958–1959: F. Švelec, *Mavro Vetranović: Pjesnik u svom vremenu*, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, ur. Grga Novak i Vjekoslav Maštrović, sv. 4–5, 175–214.
- Швелец 1960: F. Švelec, *Mavro Vetranović: Književni rad*, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, ur. Grga Novak i Vjekoslav Maštrović, sv. 6–7, 319–392.
- Швелец 1984: F. Švelec, *Satiričko u djelu Mavra Vetranovića*, Зборник во чест на Блаже Конески, Универзитет „Кирил и Методиј“ – Скопје, Филолошки факултет – Скопје, 495–502.

Gordana S. Pokrajac

CRITICISM OF VENICE IN THE MAVRO VETRANOVIĆ'S SATIRICAL
POETRY

(Summary)

Within the framework of constructive criticism of the mutual discord of European Christian countries in the 16th century, Mavro Vetranović, in his satirical poetry, particularly analyzes Venice's treatment of Dubrovnik. By presenting his own vision of historical developments at the time, the author especially takes into account the great danger that perfidious Venetian policy represented for the people of Dubrovnik. Vetranović's satire is therefore explicitly directed towards debunking the vices of the „fisherman from Blat”, through the „Sibylline” prophecy of Orlača Ridanka; in order to highlight the Venetian decadence of moral values, the author satirically includes their subjects and allies – the Perastans and Kotorans. Anticipating the consequences of the actions of Dubrovnik's neighbors in favor of Venice's politics, Mavro Vetranović opposed them with the wisdom of Dubrovnik's diplomacy. In the paper, we will try to point out his aspirations to, as a thorough connoisseur of European political conditions, through satire directed against the hostile pretensions of Venice, contribute to the consolidation of the homeland and the celebration of its virtues, by which it proved itself a worthy opponent ready to stand freely and dignified in front of the external enemy.

Keywords: Mavro Vetranović, Renaissance, satirical poetry, Ragusa, Venetia, Kotor, Perast.